

سنجش مالیاتهای معوق و تأخیر زمانی در دستگاه

مالیاتی (مطالعه موردی شهرستان مشهد)*

منصور ملائی پور**

در این پژوهش با استفاده از شاخص‌های ضمنی (درصد پرونده‌های معوق) و شاخص‌های صریح (درصد مالیاتهای معوق) به سنجش فراوانی نسبی مالیاتهای معوق در نمونه‌های آماری می‌پردازیم و سطح اطمینان نتایج حاصل را در تأثیرگذاری بر درآمدهای مالیاتی استان خراسان ارزیابی می‌کنیم. در قسمت دوم این پژوهش با استفاده از سازوکارهای مالیات توری به محاسبه نرخ زیان وارده بر خزانه دولت از محل کاهش قابل ملاحظه ارزش واقعی در مالیاتهای به‌تعویق افتاده (که ناشی از شرایط توری حاکم بر اقتصاد کشور و تأثیر شدید بر قدرت خرید دولت است) می‌پردازیم. این بررسی لزوم بازنگری در سیستم جرایم موجود در نظام مالیاتی را به اثبات می‌رساند.

۱. مقدمه

یکی از دلایل اصلی ناکارآمدی در دستگاه مالیاتی کشورهای در حال توسعه، مالیاتهای معوق و تنزل قدرت خرید مالیاتهای وصولی است. این فرضیه برگرفته از کتاب راهبردهای اصلاح

* این مقاله برگرفته از طرح پژوهشی است که در معاونت امور اقتصادی سازمان امور اقتصادی و دارایی استان خراسان رضوی انجام شده است.

** مدرس دانشگاه فردوسی مشهد، معاون اقتصادی خراسان رضوی و مجری طرح یاد شده.

دستگاه مالیاتی است که در ادامه برای دستگاه مالیاتی شهرستان مشهد به آزمون گذاشته شده است.

ناکارآمدی دستگاه مالیاتی در کشورهای در حال توسعه علل متعددی دارد که در کتاب راهبردهای اصلاح دستگاه مالیاتی از آنها به عنوان گلوگاههای دستگاه مالیاتی یاد می‌شود. مهم‌ترین گلوگاههای دستگاه مالیاتی که ارتباط تنگاتنگی با مالیاتهای معوق و مالیات تورمی دارد عبارت‌اند از نیروی انسانی، اطلاعات مالیاتی، خدمات مالیاتی و قوانین مالیاتی. بدیهی است زمانی که نیروی انسانی به‌عنوان سرمایه انسانی، خلاق باشد نرخ کارآمدی دستگاه مالیاتی را افزایش می‌دهد ولی زمانی که نیروی انسانی بدون تخصص و بدون انگیزه است از آن به‌عنوان گلوگاه دستگاه مالیاتی یاد می‌شود. این موضوع برای سایر پارامترهایی که به‌عنوان گلوگاههای دستگاه مالیاتی هستند نیز صادق است. نکته دیگر مربوط به ارتباط متقابل گلوگاههای دستگاه مالیاتی است. وقتی اصلاح قوانین و مقررات مالیاتی در شرایط بی‌عیب و نقصی انجام شود اما از اصلاح مدیریت منابع انسانی غفلت شود یا محیط اقتصادی - اجتماعی موجود، اطلاعات مورد نیاز را در اختیار دستگاه قرار ندهد، آنگاه گلوگاههای یادشده، ناکارآمدی دستگاه مالیاتی را تشدید خواهند کرد.

در این پژوهش به دنبال شناسایی گلوگاههای دستگاه مالیاتی و ارائه درمان‌های ریشه‌ای و قطعی هستیم. در همین راستا، معاونت امور اقتصادی سازمان امور اقتصادی و دارایی استان خراسان رضوی تصمیم گرفت تا در قالب یک طرح مطالعاتی زمینه لازم برای امکان افزایش درآمدهای استانی را از محل مهندسی مجدد در دستگاه مالیاتی و وصول مالیاتهای معوق بررسی کند تا یک راهکار عملیاتی کوتاه‌مدت را برای تضمین وصول درآمدهای مصوب در راستای ارتقاء کمی سطح درآمدهای استانی به اجرا گذارد. به عبارت دیگر، این طرح به دنبال راه حل بهتری است که در یک دوره زمانی کوتاه به وصول درآمدهای (مالیاتی) بیشتر منتهی شود.

بهترین گزینه موجود، سنجش نرخ مالیاتهای معوق و برنامه‌ریزی در راستای به روز کردن آن است. مالیاتهای معوق به مالیاتهایی اطلاق می‌شود که از نظر تشخیص مالیات، به مرحله فعلیت رسیده‌اند اما به هر دلیل به حیطه وصول درنیامده‌اند. بدیهی است که اگر ثابت شود حجم ذخایر مالیاتی معوق قابل وصول، به‌حدی معنی‌دار است که قادر به تأمین اهداف درآمدی مورد نظر خواهد بود، در آن صورت برنامه‌ریزی عملیاتی برای وصول این مالیات‌ها

منطقی و موجه خواهد بود. اگر دستگاه مالیاتی ناگزیر از اعمال فشار مالیاتی بیشتری باشد، مناسب‌تر است که این فشار بر مؤدیان متخلفی وارد شود که سال‌ها از زیر مسئولیت پرداخت دیون مالیاتی خود شانه خالی کرده‌اند و گاهی اعمال خلاف قانون آنها مصداق تقلب مالیاتی بوده است. بدیهی است که مطالبه دیون معوق دولت از عده‌ای شهروند مسامحه کار، تنش‌های احتمالی ناشی از فشار مالیاتی را نیز به حداقل خواهد رساند و این با اهداف مورد نظر در خروجی سازمان از جمله رضایتمندی مؤدیان درستکار و ارتقاء سطح عدالت مالیاتی نیز سازگار خواهد بود.

۲. بیان مسأله و پیشینه تحقیق

سنجش مالیاتهای معوق و بررسی تأخیر زمانی در وصول مالیات یکی از مسائل و شاخص‌های مهم در کارایی دستگاه‌های مالیاتی، سنجش مالیاتهای معوق و بررسی تأخیر زمانی در ادبیات جدید مالیه عمومی است، به طوری که این امر با ظرافت خاصی از داده‌ها و نمونه‌های مستند، اندازه‌گیری شده است.

در مناطقی که اطلاعات و آمار دقیق و به هنگام برای برآورد مالیاتهای معوق وجود ندارد، بهتر آن است که براساس اولویت‌ها، نیازها و درک موقعیت‌ها از یک راهبرد کلی و انعطاف‌پذیر پیروی کرد.^۱ البته هر اندازه مالیاتهای معوق بیشتر باشد، دستگاه مالیاتی نیازمند تغییرات بنیادی‌تر است. در این راستا کشورها را به چهار گروه کلی بر حسب نرخ مالیاتهای معوق تقسیم می‌کنیم.

۲-۱. کشورهای با مالیاتهای معوق کمتر از ۱۰ درصد

کشورهایی که کارایی مالیاتی بسیار بالا و شکاف مالیاتی بسیار پایین دارند در این گروه قرار می‌گیرند. مالیاتهای معوق این گروه کمتر از ۱۰ درصد است یا به عبارت دیگر این گروه شامل کشورهای است که نبود تمکین مالیاتی آنها کمتر از ۱۰ درصد محاسبه شده است.

۱. روش برآورد نرخ شکاف در مالیات برارزش افزوده توسط آکوایر و شوم (Aguirre and Shome ۱۹۸۷) سیلوانا و برونولو (Silvani and Brondolo ۱۹۹۳) تشریح شده است. همچنین روش برآورد نرخ شکاف در مالیات بر درآمد به طور خلاصه در بخش مربوط به خدمات (سرویس) درآمد داخلی امریکا تشریح شده است.

کشورهای دانمارک، نیوزیلند و سنگاپور در این گروه قرار می‌گیرند. در این طبقه به سختی می‌توان کارایی را به نرخ معنی‌داری افزایش داد زیرا این طبقه از یک سیستم مناسب خود تشخیصی مالیات، سود می‌برد که مبتنی بر مؤدیان مالیاتی فهیمی است که نظام مالیاتی و تعهدات مالیاتی را درک کرده‌اند. سیستم‌ها و فرایندها در این گروه برای تمام دستگاه‌های مالیاتی در مناطق مختلف، به‌خوبی تعریف شده است.

مهم‌ترین اهداف برنامه‌ریزی راهبردی این گروه از کشورها عبارت از حفظ تمکین مؤدیان در سطح بالا، افزایش کارایی مالیاتی (با کاهش هزینه وصول مالیات) و کاهش هزینه تمکین مؤدیان است. دستگاه‌های مالیاتی کشورهایی که در این سطح و سایر سطوح (که در ادامه بحث شده است) قرار دارند نیازمند تعدیل در ارکان‌های خود هستند. بنابراین باید با شیوه‌ای جدید به مؤدیان مالیاتی خدمات جدید مالیاتی ارائه دهند و با آنها مباحثه و مشاوره کنند. به هر صورت این کشورها با انقلابی که در فن‌آوری، ارتباطات و رایانه به‌وجود آورده‌اند، از یک اقتصاد پویا و نظام مالیاتی مناسبی، سود می‌برند.^۱

۲-۲. کشورهایی با مالیاتهای معوق ۱۰ تا ۲۰ درصد

کارایی دستگاه مالیاتی در این کشورها، تقریباً بالاست و نبود تمکین مالیاتی در فاصله ۱۰ تا ۲۰ درصد قرار دارد. البته مجال برای بهبود کارایی وجود دارد و این سطح کشورهایی مانند کانادا، امریکا، اروپای غربی و شیلی را در بر می‌گیرد. این کشورها به‌طور کلی دستگاه مالیاتی مناسبی در اختیار دارند و طرز تلقی مثبتی در جامعه مؤدیان برای حرکت در راستای تمکین مالیاتی ایجاد شده است. در هر صورت راهبردهایی که برای این گروه طراحی می‌شود باید با هدف افزایش سطح تمکین مؤدیان با ابزارهایی نظیر بهبود خدمات مالیاتی، کاهش هزینه اجرا و وصول، به‌کارگیری روش‌های جدید، تقویت نظارت بر واحدهایی، استفاده از فن‌آوری مؤثر، تخصیص مجدد و بهینه منابع انسانی و فیزیکی همراه باشد.^۲

۱. کارلوس سیلوانی، (۱۹۹۸)، راهبردهای اصلاح دستگاه مالیاتی، ترجمه منصور ملایی‌پور، تهران: دانشکده امور اقتصادی، ۱۳۸۱.

۲. برای مثال بخش خدمات (سرویس) درآمد داخلی ایالات متحده امریکا بسیار کارآمد است زیرا تنها با هزینه‌ای معادل ۰/۵ دلار، مالیاتی معادل ۱۰۰ دلار وصول می‌شود. در نتیجه سوال اساسی آن است که آیا افزایش هزینه به

۳-۲. کشورهای با مالیاتهای معوق ۲۰ تا ۴۰ درصد

بسیاری از کشورها در این گروه قرار می‌گیرند که بعضی از آنها توسعه یافته و بعضی دیگر در حال توسعه‌اند و دستگاه مالیاتی آنها تقریباً ناکاراست. نبود تمکین مالیاتی در فاصله ۲۰ تا ۴۰ درصد قابل مشاهده است و به عبارت دیگر مالیات بالفعل در فاصله ۲۰ تا ۴۰ درصد مالیات بالقوه واقع شده است. کارایی دستگاه مالیاتی در این کشورها تا حدود زیادی می‌تواند بهبود یابد زیرا دستگاه مالیاتی این کشورها، به بحران کلی نزدیک شده است. بعضی از کشورهایی که در این سطح قرار دارند با منابع فراوانی مواجه هستند و کارمندانی کارآمد دارند ولی از نظام مالیاتی خوبی بهره نمی‌برند. به هر حال پارادوکسی که کشورهای یادشده از آن رنج می‌برند، برای کارایی دستگاه مالیاتی آنها مشکلات زیادی ایجاد می‌کند. از جمله این مشکلات عبارت‌اند از ضعف مدیریت، نبود فن‌آوری مؤثر، ناکارآمدی نظام اطلاعاتی، نبود کنترل و نظارت بر مؤدیان خلافکار، نبود نظام رایانه‌ای کارآمد، ضعف در سیستم وصول و اجراء هماهنگی ضعیف بین دستگاه مالیاتی و سایر دستگاه‌ها و اتحادیه‌ها، شفاف نبودن اولویت‌ها (نداشتن هدف‌گیری‌های دقیق در وصول مالیاتهای معوق، در صورتی که مالیاتهای معوق حجم زیادی از مالیات را در بر می‌گیرد) و عادت به فساد موجود.

مشکلات کلیدی این نوع از دستگاه‌های مالیاتی باید در قالب یک راهبرد مشروح و خاص به تصویر کشیده شود. این دستگاه‌های مالیاتی به کارمندان ارشد و زبده‌ای نیاز دارند تا برای رسیدن به اهداف راهبردی نظیر طراحی سیستمی متناسب با حجم مؤدیان، حذف تدریجی نظام جریمه و استقرار نظام مالیاتی مسالمت‌آمیز، تسریع در وصول مالیاتهای معوق قطعی شده، جایگزینی فرایندهای کارآمدتر، ارتقاء سطح علمی و تخصصی کادر مالیاتی، ساده‌سازی و کاهش فرم‌های مالیاتی، تقویت نظام اطلاعات مالیاتی و رسیدگی کیفی و تخصصی پرونده‌های مالیاتی، نقشه‌های کارآمدی را طراحی کنند.

۴-۲. کشورهای با مالیاتهای معوق بیش از ۴۰ درصد

این گروه شامل کشورهایی است که دستگاه مالیاتی آنها به طور کامل ناکاراست و نبود تمکین مالیاتی بیش از ۴۰ درصد در آنها مشاهده می‌شود. به عبارت دیگر بیش از ۴۰ درصد مالیات

بالتوجه در این کشورها وصول نمی‌شود. در این مطالعه ثابت می‌شود که دستگاه مالیاتی ایران (مطالعه موردی آن در یکی از بهترین دستگاه‌های مالیاتی کشور یعنی استان خراسان انجام شده است) در گروه کشورهایی با مالیاتهای معوق بیش از ۴۰ درصد و در سطح چهارم قرار دارد.

علاوه بر مباحث گفته شده در سه گروه یاد شده، مشکلات مهمی که این کشورها از جمله دستگاه مالیاتی ایران با آن مواجه هستند شامل نبود نظام اطلاعاتی و امکانات فیزیکی کارآمد، ضعف شدید در کیفیت آموزش کارمندان، وجود بی‌نهایت فرایند پیچیده و ناکارآمد، نبود ابزار اندازه‌گیری برای تمکین نکردن - نبود ارائه خدمات مؤثر مالیاتی، جابه‌جایی زیاد مدیران و کارمندان فنی و عادت به فساد و ارتشاء می‌باشد.

بنابراین دستگاه مالیاتی این کشورها به یک راهبرد کامل و جامع جدیدی نیازمند است. در راهبرد جدید باید مراجعی که مربوط به دستگاه‌های مالیاتی قدیم است حذف شده و یک چارچوب کاملاً جدید اتخاذ شود. وجود شکاف مالیاتی قابل ملاحظه، بیشتر مربوط به کشورهایی با اقتصاد در حال گذار است. مشکلات ویژه این کشورها نیازمند راه حل‌های ویژه است زیرا ساختار مالیاتی این کشورها متناسب با پذیرش عمومی و سازوکارهای نوین مالیاتی بنا نشده است. تمکین داوطلبانه، ایجاد تعهد برای مؤدیان مالیاتی با برقراری نظام خودتشخیصی، تعریف جامع قوانین و ضمانت اجرایی کامل آن، از جمله مواردی است که در این کشورها رعایت نمی‌شود.

برای اصلاح دستگاه مالیاتی باید یک ساختار مالیاتی جدید ایجاد کرد و در این ساختار مالیاتی جدید باید مواردی را نظیر به کارگیری همسان قوانین مالیاتی، تأسیس واحد خدمات مالیاتی فعال، استقرار نظام اطلاعات مالیاتی مؤثر، استقرار نظام حسابرسی و حسابداری نوین، استقرار نظام نمونه‌گیری بازدارنده، گسترش نظام خودتشخیص مالیاتی، نظام استقرار خدمات مالیاتی مردم سالار، ترویج واحدهای مشاوره و وکلای مالیاتی غیردولتی، توسعه اهداف برنامه‌های کادر مالیاتی، استقرار سیستم رایانه‌ای به‌عنوان مکمل منابع انسانی را در نظر گرفت. نکته دیگر آن که لازم است اصلاح دستگاه مالیاتی مرحله به مرحله و بر اساس اولویت‌ها انجام گیرد. از این رو در مرحله اول باید این راهبرد برای یک نمونه کوچک

آزمایش شود.^۱

۳. روش تحقیق

همان‌گونه که از عنوان مقاله نیز مستفاد می‌شود، این تحقیق دارای دو فرضیه است. فرضیه اول نشان می‌دهد که دستگاه مالیاتی شهرستان مشهد در طبقه‌بندی مندرج در بیان مسأله تحقیق و ادبیات موضوع، در سطح چهارم قرار می‌گیرد و فرضیه دوم نشان می‌دهد که برای اجتناب از کاهش شدید قدرت خرید مالیات وصولی لازم است سازوکار وصول مالیات و ساختار جرایم مالیاتی اصلاح شود.

برای اثبات فرضیه‌های یادشده و سنجش مالیاتهای معوق در شهرستان مشهد، یک مطالعه میدانی و با استفاده از ابزار پرسشنامه صورت گرفته و نمونه‌گیری آماری از واحدهای مالیاتی بر مبنای نمونه‌گیری تصادفی و البته سیستماتیک بوده است. به عبارت دیگر از ۱۵ ممیز کلی که در شهرستان مشهد وجود دارد، هر کدام حدود ۱۶ واحد مالیاتی دارند. پرسشنامه طراحی شده در این تحقیق، یک نسخه از فرم اصلاح شده (با اصلاح گروه تحقیق) از خلاصه وضع مالیاتی است. تکمیل پرسشنامه‌های یادشده با همکاری مأموران مالیاتی و نظارت رؤسای اداره‌های امور مالیاتی مربوط صورت گرفته است.

حجم نمونه آماری حدود ۹۴۰۰ پرسشنامه است که از طریق نرم‌افزارهای *OFFICE* پردازش شده و سپس اطلاعات پردازش شده پرسشنامه از طریق آمار استنباطی تجزیه و تحلیل شده است.

۴. سنجش مالیاتهای معوق اشخاص حقیقی در شهرستان مشهد

برای سنجش مالیاتهای معوق اشخاص حقیقی از ۱۰ اداره مالیاتی شهرستان مشهد، نمونه‌گیری به عمل آمده است. حجم نمونه آماری در بخش مالیات بردرآمد مشاغل (اشخاص حقیقی) معادل ۸۵۹۱ پرسشنامه است. تجزیه و تحلیل ۸۵۹۱ پرسشنامه یادشده در جدول‌هایی که در ادامه خواهد آمد به صورت بسیار فشرده، ارائه شده است.

۱. کارلوس سلوانی، (۱۹۹۸)، راهبردهای اصلاح دستگاه مالیاتی، ترجمه منصور ملایی پور. تهران: دانشکده امور

عملکرد پرونده‌های مربوط به مالیات بردرآمد مشاغل در ۱۰ اداره مالیاتی شهرستان مشهد در جدول شماره ۱ درج شده است. ستون اول شامل کد رمزار اداره مالیاتی است که این امر برای رعایت حقوق مؤدیان و کادر مالیاتی صورت گرفته است. بنابراین در این تحقیق از شماره واحدهای مالیاتی و اداره مالیاتی نمونه‌گیری شده نام برده نشده و به جای آن از کدهای رمزار استفاده شده است. ستون دوم، تعداد پرونده‌های مالیاتی معوق را نشان می‌دهد که بیان‌کننده نرخ مانده بدهی مالیاتهای معوق است. تعداد مؤدیان خوش حساب در ستون سوم نشان داده شده که مانده بدهی معوق ندارند.

ستون چهارم نشان‌دهنده تعداد پرونده‌های متفرقه‌ای است که به دلایل مختلف از جمله ترک کسب و کار، تازه تأسیس بودن، معافیت و نظیر آن، هیچ‌گونه سابقه مطالبه مالیات در آنها به چشم نمی‌خورد. بدیهی است که این دسته از مؤدیان را نمی‌توان در هیچ‌یک از دو گروه مؤدیان درستکار یا خلافکار به حساب آورد در نتیجه، این عامل به نوعی یک عامل خنثی به شمار می‌آید و در عمل نیز در محاسبه سهم درصد مؤدیان بدهکار یا درصد پرونده‌های معوق تأثیرگذار نبوده است. مالیات معوق بنا به تعریف عبارت است از مالیات گزارش شده یا مطالبه شده‌ای که پرداخت آن در سررسید مقرر به انجام نرسیده باشد. بنابراین از آنجایی که در عمل از مؤدیان در ستون سایر، مطالبه مالیات صورت نگرفته، بدهکار بودن آنها محلی از اعراب نخواهد داشت.

اکنون با توجه به نتایج حاصل از تحلیل آماری داده‌های گردآوری شده (که از طریق برنامه نرم‌افزاری EXCELL به دست آمده است) ابتدا به پاسخ دو پرسش ویژه تحقیق در مورد ارزش عددی "شاخص ضمنی" مالیاتهای معوق (به درصد) و "شاخص صریح" مربوط به آن (به درصد و ریال) می‌پردازیم.

مراجعه به جدول "محاسبه نسبت‌های مالیاتی برای پرونده‌های مشاغل و شرکت‌های نمونه در واحدهای مالیاتی شهرستان مشهد" (که خود برگرفته از جدول عملکرد بوده و از این به بعد با عنوان "جدول نسبت‌ها" از آن یاد می‌شود) بیان‌کننده آن است که شاخص ضمنی پرونده‌های معوق (نسبت پرونده‌های دارای مانده بدهی مالیاتی به کل پرونده‌های گزارش شده) در نمونه آماری مورد بررسی از حداقل ۱۲/۷ درصد تا حداکثر ۱۰۰ درصد متغیر بوده است. دامنه تغییرات درصد پرونده‌های بدهکار در پنج واحد نمونه اشخاص حقوقی (ردیف‌های ۱ تا ۵)، ۵۸/۸-۱۲/۷ درصد و در ۲۱ واحد نمونه اشخاص حقیقی

جدول شماره ۱: سنجش مالیاتهای معوق در بخش مشاغل در ادارات مالیاتی نمونه شهرستان مشهد (رقم به بیون ریال)

ردیف	درصد مالیات معوق	نسبت ۴ به ۲		نسبت ۵ به ۱		کل معوق و وصولی	وصولی ۱۳۸۱ (۸)	مالیات معوق (۷)	جمع فعال (۱+۲) (۵)	کل (۴)	سایر (۳)	تعداد پرونده های معوق (۱)	کد اداره مالیاتی
		موقوف به وصولی	موقوف به وصولی	درصد	درصد								
۱	۱۰	۴۶	۵۲	۱۹۵۶	۱۱۷۴	۷۵۷	۲۷	۳۵۰	۳۸۰	۱	۳۸۰	۱	
۲	۲۵	۳۲	۶۸	۳۲۹	۲۵۱	۳۸۱	۲	۱۲۲	۲۵۷	۲	۲۵۷	۲	
۳	۴۲	۲۳	۷۵	۲۲۲	۱۶۳	۲۵۴	۶۶	۱۶۹	۴۴۱	۶۶	۴۴۱	۳	
۴	۵۲	۱۵	۸۱	۲۷۶	۹۵	۷۸۵	۱۶۲	۱۲۱	۵۰۱	۱۶۲	۵۰۱	۴	
۵	۵۷	۳۸	۶۷	۱۴۳	۵۶	۹۰۲	۲۵۷	۳۴۵	۳۰۴	۹۰۲	۳۰۴	۵	
۶	۷۱	۰/۴۵	۹۹/۵۵	۶۹۵	۲۰۱	۴۴۰	۰	۲	۴۳۸	۴۴۰	۲	۶	
۷	۸۱	۲۲	۷۲	۳۷۷	۱۶۵	۱۲۰۶	۳۷۵	۲۶۱	۶۷۰	۱۲۰۶	۳۷۵	۷	
۸	۹۱	۱۹	۷۷	۱۵۶	۶۵	۶۲۲	۸۵	۱۲۱	۴۱۶	۶۲۲	۸۵	۸	
۹	۱۱۸	۱۵	۸۰	۲۳۰	۱۶۵	۱۴۲۴	۳۷۱	۲۱۴	۸۳۹	۱۴۲۴	۳۷۱	۹	
۱۰	۱۶۱	۱۷	۸۰	۳۶۰	۲۲۴	۱۴۱۶	۱۹۳	۲۴۴	۹۸۰	۱۴۱۶	۱۹۳	۱۰	
جمع	۴۴	۲۲	۷۲	۳۸۴۴	۱۱۳۷	۸۵۹۱	۱۴۳۷	۱۹۳۸	۵۲۶۱	۸۵۹۱	۱۴۳۷	جمع	
۱	۱۰	۰	۴۷	۱۵۶	۵۶	۳۸۱	۰	۲	۳۵۷	۳۸۱	۲	کترین مقدار در نمونه	
۲	۱۶۱	۴۶	۱۰۰	۱۹۵۶	۲۲۴	۱۴۲۴	۳۷۱	۳۵۰	۹۸۰	۱۴۲۴	۳۷۱	بیشترین مقدار در نمونه	
۳	۷۱	۲۳	۷۲	۳۸۴	۱۱۴	۷۱۵	۱۴۴	۱۹۳	۵۲۲	۷۱۵	۱۹۳	میانگین	
۴	۷۶	۲۰	۷۵	۳۰۷۸۵	۱۴۹۶۳	۱۰۷۳۸۸	۱۴۹۶۳	۲۴۱۰۰	۵۵۳۲۵	۱۰۷۳۸۸	۱۴۹۶۳	سنگین کل مشاغل	
۱۶	۴۵	۱۳	۱۵	۳۳۰	۶۱۳	۳۷۶	۱۲۹	۱۱۰	۲۲۵	۳۷۶	۱۲۹	انحراف معیار	

الرقام به بیلون ریالی

جدول شماره ۲: سنجش مالیتهای موقوف در بخش اشخاص حقوقی در واحدهای مالیاتی نمونه شهرستان مشهد

نسبت ۸ به ۷ موقوف به وصولی ۸/۱	درصد مالیات موقوف	درصد مودیان خوش حساب	نسبت ۵ به ۱ درصد موقوف	کل موقوف و وصولی (۹)	وصولی (۸)	مالیات موقوف (۷)	جمع فکال (۱+۲) (۵)	کل (۳) (۴)	سایر (۳)	تعداد مودیان خوش حساب (۲)	تعداد پروندههای موقوف (۱)	کد واحد مالیاتی
۴۹/۲	۳۳/۰	۴۳	۵۵/۲	۱۶۳۲۸	۱۰,۸۷۷	۵۳۱۱	۶۷	۷۰	۳	۳۰	۳۷	۱
۵۵/۵	۳۵/۷	۳۷	۵۷/۵	۱۳۴۳۱	۸۶۳۲	۴۷۸۹	۷۳	۸۳	۱۰	۳۱	۴۲	۲
۴۴/۴	۲۰/۷	۲۶	۱۲/۷	۳۸۰۰	۲۳۲۲	۱۱۳۸	۱۱۰	۴۶۶	۲۵۶	۹۶	۱۴	۳
۴۸/۲	۸۲/۸	۳۶	۵۸/۸	۹۷۳۵	۱۶۷۲	۸۰۳۳	۶۸	۷۷	۹	۲۸	۴۰	۴
۱۲/۰	۱۳/۸	۲۷	۴۵/۰	۸۰۴۵	۶۹۳۸	۱۱۰۷	۱۱۱	۳۲۹	۱۱۸	۶۱	۵۰	۵
۶۷	۴۰	۳۰	۴۳	۵۱۳۳۹	۳۰۷۵۱	۲۰۴۸۸	۴۲۹	۸۲۵	۳۹۶	۲۴۶	۱۸۳	جمع
۱۶	۱۴	۲۶	۱۳	۳۸۰۰	۱۶۷۲	۱۱۰۷	۶۷	۷۰	۳	۲۸	۱۴	کسریین مقدار در نمونه
۴۸/۲	۸۲	۴۳	۵۹	۱۶۳۲۸	۱۰,۸۷۷	۸۰۳۳	۱۱۱	۴۶۶	۲۵۶	۹۶	۵۰	بیشترین مقدار در نمونه
۶۷	۴۰	۱/۲	۴۳	۱۰۲۴۸	۶۱۵۰	۴۰۹۸	۸۶	۱۶۵	۷۹	۴۹/۲	۳۶/۹	سنگین

سنجش مالیاتهای معوق و تأخیر زمانی ... ۹۵

(در بخش مشاغل)، ۱۰۰-۳/۳ درصد بوده است.

همچنین میانگین ارزش عددی برای شاخص ضمنی در واحدهای نمونه اشخاص حقوقی معادل ۴۵/۹ درصد بوده است. در واحدهای نمونه اشخاص حقیقی (در بخش مالیات مشاغل) این نسبت به ۷۴/۴ درصد و در کل نمونه آماری به ۶۸/۹ درصد می‌رسد. این آمار نشان می‌دهد که به‌طور متوسط سه چهارم مؤدیان بخش مالیات مشاغل و نزدیک به نیمی از مؤدیان بخش مالیات بر شرکت‌ها دارای مانده بدهی مالیاتی معوق، در پرونده مالیاتی خود می‌باشند. به عبارت دیگر، از مجموع ۹۴۱۶ پرونده مالیاتی مورد بررسی، تعداد ۶۴۸۸ پرونده بدهکار و ۲۹۲۸ پرونده بدون بدهی بوده‌اند.

جدول شماره ۳: درصد پرونده‌های دارای مالیات معوق در شهرستان مشهد

منبع مالیات بر درآمد	درصد پرونده‌های معوق	دامنه تغییرات پرونده‌های معوق
مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی	۴۶	۱۳-۵۹
مالیات بر درآمد مشاغل	۷۴	۳۳-۱۰۰
مالیات بر درآمد دو منبع	۶۹	۱۳-۱۰۰

اکنون با تعمیم نتایج مربوط به شاخص ضمنی از نمونه آماری به کل جامعه آماری می‌توان گفت که میانگین ارزش عددی برای شاخص ضمنی در بخش مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی (مالیات شرکت‌ها) ۴۲/۷ درصد، در بخش مالیات بر درآمد مشاغل ۷۳/۱ درصد و در کل جامعه آماری مورد نظر ۷۲/۱ درصد برآورد می‌شود. اعداد و ارقام یادشده نه تنها تأییدکننده پیش فرض اولیه ما در مورد وجود حداقل ۴۰ درصد مؤدی بدهکار (یا ۴۰ درصد پرونده مالیاتی مشمول عنوان معوق) در سطح شهرستان مشهد است، بلکه رقمی معادل ۳۲/۱ درصد نیز بیش از پیش‌بینی اولیه است (در مورد کم و کیف پیش فرض‌های اولیه به بخش بیان مسأله، مراجعه کنید).

با توجه به اینکه ۱۴/۳ درصد از واحدهای مالیاتی در بخش مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی و ۸/۴ درصد از واحدهای مالیاتی در بخش مالیات بر درآمد مشاغل (اشخاص حقیقی) در نمونه آماری، مورد بررسی قرار گرفته‌اند، بنابراین بدیهی است که قابلیت تعمیم نتایج به دست آمده در مورد واحدهای مالیاتی شرکت‌ها بیش از بخش مالیات مشاغل است. در مجموع، ۹/۱۲ درصد از تمامی واحدهای مالیاتی شهرستان مشهد (در دو بخش مالیات بر مشاغل و شرکت‌ها) در نمونه آماری، مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

با مراجعه به جدول‌های شماره ۱ و ۲ امکان پاسخ به پرسش دیگری که در مورد "شاخص صریح" در قسمت بیان مسأله مطرح شد نیز فراهم آمده است. مورد سؤال در اینجا جمع مبلغ ریالی برآوردی در نمونه آماری مورد بررسی است. در جدول‌های شماره ۱ و ۲ چنان‌که ملاحظه می‌کنید، شاخص یادشده از نسبت "مالیات معوق" به "جمع مالیات معوق و مالیات وصولی سال ۱۳۸۱" واحدهای مالیاتی به صورت درصد محاسبه شده است. دامنه تغییرات نسبت یادشده در بخش مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی ۲۹-۱۴ درصد، در بخش مالیات بر درآمد مشاغل اشخاص حقیقی ۶۷-۴ درصد و در کل نمونه آماری ۸۳-۴ درصد بوده است.

جدول شماره ۴: دامنه تغییرات شاخص صریح در نمونه آماری (بر حسب درصد)

منبع مالیات بر درآمد	درصد مالیات معوق	دامنه تغییرات نرخ معوق
مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی	۴۰	۲۹-۱۴
مالیات بر درآمد مشاغل	۳۱	۶۷-۴
مالیات بر درآمد دو منبع	۳۵	۸۳-۴

همچنین میانگین ارزش عددی برای شاخص صریح (بر حسب درصد) در واحدهای نمونه اشخاص حقوقی ۴۰ درصد، در واحدهای نمونه اشخاص حقیقی (در بخش مالیات مشاغل) ۳۱ درصد و در کل نمونه آماری ۳۵ درصد بوده است.

اما آنچه در محاسبه ارزش عددی برای شاخص صریح در طرح حاضر مورد نظر است، جمع ارزش ریالی برای بدهی مالیاتی معوق در واحدهای مالیاتی است که صورت ملموس قضیه است و زمینه را برای تأیید یا رد فرضیه تحقیق فراهم می‌کند به عبارت دیگر به این سوال پرداخته می‌شود که آیا نرخ مالیاتهای معوق در حدی هست که بتوان در راستای تحقق اهداف درآمدی در کوتاه مدت، بر روی آن حساب کرد یا خیر؟

مراجعه به جدول‌های شماره ۱ و ۲، بیان‌کننده آن است که دامنه تغییرات شاخص صریح (بر حسب ریال) در نمونه آماری مورد بررسی به ترتیب در واحدهای اشخاص حقوقی از ۱۱۰۷ تا ۶۳ میلیون ریال، در واحدهای اشخاص حقیقی (مالیات بر درآمد مشاغل) از ۶۷ تا ۴۹۳۵۰ میلیون ریال و در کل نمونه آماری از ۶۷ تا ۴۹۳۵۰ میلیون ریال بوده است. همچنین اگر رقم ۴۹۳۵۰ میلیون ریال که مربوط به یک واحد مالیاتی مؤدیان بزرگ است را کنار بگذاریم (به دلیل

سنجش مالیاتهای معوق و تأخیر زمانی ... ۹۷

آن که یک واحد تازه تأسیس بوده و سابقه‌ای از سال قبل برای مقایسه به دست نمی‌دهد، در آن صورت، دامنه تغییرات شاخص صریح (برحسب ریال) در مورد مالیات بر درآمد مشاغل اشخاص حقیقی از ۶۷ تا ۱۲۵۷ میلیون ریال و در کل نمونه آماری از ۶۷ تا ۸۰۶۳ میلیون ریال خواهد بود. همچنین میانگین ارزش ریالی برای مالیاتهای معوق در نمونه آماری مورد بررسی، در واحدهای اشخاص حقوقی ۴۰۹۸ میلیون ریال و در واحدهای اشخاص حقیقی (مالیات بر درآمد مشاغل) ۵۹۲ میلیون ریال و در کل نمونه آماری ۴۶۹۰ میلیون ریال است.

اکنون با تممیم نتایج مربوط به شاخص صریح از نمونه به کل جامعه آماری (واحدهای مالیاتی سطح شهرستان مشهد) نرخ مالیاتهای معوق این شهرستان در بخش مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی (مالیات شرکت‌ها) ۱۴۳۴۱۶ میلیون ریال و در بخش مالیات بر درآمد مشاغل ۱۴۷۹۶۳ میلیون ریال برآورد می‌شود که در مجموع به مبلغی معادل ۲۹۱۳۷۹ میلیون ریال می‌رسد. به عبارت دیگر، بدون احتساب جرایم مالیاتی (جریمه تسلیم نکردن اظهارنامه و جریمه دیرکرد) بیش از ۲۹ میلیارد تومان از مالیات معوق سال‌های پیش (و نه مالیات معوق جاری که به عنوان ذخیره مالیاتی مدنظر قرار می‌گیرد) در سطح واحدهای مالیاتی شهرستان مشهد وجود داشته است.

جدول شماره ۵: سنجش مالیاتهای معوق برای کل جامعه آماری در شهرستان مشهد (میلیون ریال)

منبع مالیات بر درآمد	تعداد حوزه‌های نمونه‌گیری	درصد پرونده‌های معوق	نرخ مالیات معوق در نمونه آماری	تعداد کل واحدهای مالیاتی	درصد مالیات معوق	برآورد مالیات معوق برای جامعه آماری
مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی	۵	۴۰	۴۰۹۸	۳۵	۴۰	۱۴۳۴۱۶
مالیات بر درآمد مشاغل	۲۱	۳۱	۵۹۲	۲۵۰	۴۸	۱۴۷۹۶۳
مالیات بر درآمد دو منبع	۲۶	۳۳	۴۶۹۰	۲۸۵	۴۴	۲۹۱۳۷۹

اکنون مسأله مهم آن است که یافته‌های آماری مندرج در جدول شماره ۵ در چه سطحی معنی‌دار است و آیا فرضیه تحقیق تأیید می‌شود یا خیر؟ برای پاسخ به این پرسش به جدول آمار درآمدهای وصولی استان در زمان اتمام کار نمونه‌گیری (آبان ماه ۸۳) مراجعه می‌کنیم. در پایان آبان ۱۳۸۳ جمع کل درآمدهای وصولی استان مبلغ ۱۲۹۲ میلیارد ریال بوده است که نسبت به سهمیه مندرج در

قانون بودجه (درآمد مصوب) که مبلغ ۱۴۳۶ میلیارد ریال تعیین شده بود، کاهش حدود ۱۴۴ میلیارد ریال را نشان می‌دهد.

بنابراین، تردیدی باقی نمی‌ماند که فرضیه اصلی مورد نظر ما (امکان جبران کسری وصولی درآمدهای استانی از محل مالیاتهای معوق) تأیید می‌شود. یعنی، برنامه‌ریزی در راستای وصول مبلغ ۲۹۱ میلیارد ریال مالیات معوق در بخش مالیات مشاغل و شرکت‌های شهرستان مشهد (که با احتساب جرایمی که به آن تعلق می‌گیرد، رقم به مراتب بزرگتری خواهد شد)، عملاً توجیه‌پذیر است.

به این ترتیب، نتایج یادشده سطح تأثیرگذاری یافته‌های تحقیق را در سطح بسیار بالا به اثبات می‌رساند به این معنا که نرخ مالیاتهای معوق در استان خراسان تا عملکرد سال مالی ۱۳۸۰ دو برابر نرخ درآمدهای عمومی است که در زمان انجام طرح (آبان ۱۳۸۳) تحقق نیافته است.

جدول شماره ۶ استنباط‌های آماری مربوط به دو متغیر تعداد پرونده‌های فعال در بخش مالیات بر مشاغل و تعداد پرونده‌های دارای مالیاتهای معوق در بخش مشاغل را نشان می‌دهد. در ضمن قسمت دوم این جدول مربوط به استنباط‌های آماری مربوط به دو متغیر یاد شده در بخش شرکت‌ها است.

نتایج مندرج در جدول شماره ۶ نشان می‌دهد که مدل برازش شده در بخش مالیات بر مشاغل، بین تعداد پرونده‌های معوق و تعداد پرونده فعال بسیار مناسب است. آزمون مربوط به خوب بودن برازش در جدول آنالیز واریانس آمده است. در این جدول آماره F معادل ۴۲ محاسبه شده که بسیار بزرگتر از عدد چهار است که در جدول‌های استاندارد وجود دارد. در ضمن آماره t مربوط به معنی‌دار بودن متغیر مستقل معادل ۶/۵ محاسبه شده است که بسیار بزرگتر از عدد دو است که در جدول‌های استاندارد وجود دارد. در این مدل ضریب همبستگی چندگانه معادل ۹۲ درصد و ضریب همبستگی ساده معادل ۸۴ درصد و ضریب همبستگی تعدیل شده معادل ۸۲ درصد است. اما در بخش مالیات بر درآمد شرکت‌ها همبستگی ضعیفی بین تعداد پرونده‌های معوق و تعداد پرونده فعال وجود دارد. مدل برازش شده و ضرایب تخمین زده شده نشان‌دهنده معنی‌دار نبودن روابط بین متغیرهای یادشده است.

در جدول شماره ۷ استنباط‌های آماری مربوط به دو متغیر تعداد کل پرونده‌های فعال در بخش مالیات بر درآمد و تعداد پرونده‌های دارای مالیاتهای معوق در بخش مالیات بر درآمد درج شده است. نتایج مندرج در جدول شماره ۷ نشان می‌دهد که در بخش مالیات بر درآمد، مدل برازش شده بین تعداد پرونده‌های معوق و تعداد پرونده فعال بسیار مناسب است. آزمون خوبی برازش^۱ در جدول

سنجش مالیاتهای معوق و تأخیر زمانی ... ۹۹

جدول شماره ۶: استنباط آماری تعداد پرونده‌های معوق (Y) و تعداد پرونده‌های فعال (X) در بخش مالیات بر مشاغل شهرستان مشهد

آماره‌های رگرسیونی					
		ضرب همبستگی چندگانه		۰/۹۲	
		ضرب همبستگی ساده		۰/۸۴	
		ضرب همبستگی تعدیل شده		۰/۸۲	
		انحراف استاندارد		۹۹/۶۴	
آنالیز واریانس	درجه آزادی	مجموع مربعات	میانگین مجموع مربعات	آماره F	درجه اهمیت F
رگرسیون	۱/۰۰	۴۱۵۹۳۶/۷۶	۴۱۵۹۳۶/۷۶	۴۱/۹۰	۰/۰۰
پسماند	۸/۰۰	۷۹۴۲۳/۶۴	۹۹۲۷/۹۵		
مجموع	۹/۰۰	۴۹۵۳۶۰/۴۰			
		انحراف استاندارد	آماره t	احتمال	کمتر از ۹۵ درصد
		ضرب متغیر مستقل			بالاتر از ۹۵ درصد
عرض از مبدا	-۴۱/۹۰	۹۲/۷۳	-۰/۴۵	۰/۶۶	-۲۵۵/۷۴
متغیر مستقل	۰/۷۹	۰/۱۲	۶/۴۷	۰/۰۰	۰/۵۱
					۱۷۱/۹۳
					۱/۰۷

استنباط آماری تعداد پرونده‌های معوق (Y) و تعداد پرونده‌های فعال (X) در بخش مالیات بر شرکت‌های شهرستان مشهد

آماره‌های رگرسیونی					
		ضرب همبستگی چندگانه		۵۰/۲۸	
		ضرب همبستگی ساده		۰/۰۸	
		ضرب همبستگی تعدیل شده		-۰/۲۳	
		انحراف استاندارد		۱۴/۹۸	
آنالیز واریانس	درجه آزادی	مجموع مربعات	میانگین مجموع مربعات	آماره F	درجه اهمیت F
رگرسیون	۱/۰۰	۵۸/۴۰	۵۸/۴۰	۰/۲۶	۰/۶۵
پسماند	۳/۰۰	۶۷۲/۸۰	۲۲۴/۲۷		
مجموع	۴/۰۰	۷۳۱/۲۰			
		انحراف استاندارد	آماره t	احتمال	کمتر از ۹۵ درصد
		ضرب متغیر مستقل			بالاتر از ۹۵ درصد
عرض از مبدا	۵۱/۰۶	۲۹/۱۳	۱/۷۵	۰/۱۸	-۴۱/۶۳
متغیر مستقل	-۰/۱۷	۰/۳۳	-۰/۵۱	۰/۶۵	-۱/۲۲
					۱۴۳/۷۶
					۰/۸۸

جدول شماره ۷: استنباط آماری تعداد پرونده‌های معوق (Y) و تعداد پرونده‌ها (X) در بخش مالیات بر درآمد شهرستان مشهد

آماره‌های رگرسیونی					
۰/۸۴۲	ضریب همبستگی چندگانه				
۰/۷۰۹	ضریب همبستگی ساده				
۰/۶۹۲	ضریب همبستگی تعدیل شده				
۸۲	انحراف استاندارد				
۱۹	تعداد نمونه				
آنالیز واریانس	درجه آزادی	مجموع مربعات	میانگین مجموع مربعات	آماره F	درجه اهمیت F
رگرسیون	۱	۲۷۸۴۴۴/۸	۲۷۸۴۴۴/۸	۴۱/۴	۰/۰
پسماند	۱۷	۱۱۴۲۴۴/۷	۶۷۲۰/۲		
مجموع	۱۸	۳۹۲۶۸۸/۵			
ضریب متغیر مستقل	انحراف استاندارد	آماره t	احتمال	کمتر از ۹۵ درصد	بالاتر از ۹۵ درصد
۵۰/۱۰	۳۷/۷۶	۱/۳۳	۰/۲۰	-۲۹/۵۶	۱۲۹/۷۶
۰/۴۸	۰/۰۷	۶/۴۴	۰/۰۰	۰/۲۲	۰/۶۴

استنباط آماری تعداد پرونده‌های معوق (Y) و تعداد پرونده‌های فعال (X) در بخش مالیات بر درآمد شهرستان مشهد

آماره‌های رگرسیونی					
۰/۹	ضریب همبستگی چندگانه				
۰/۸	ضریب همبستگی ساده				
۰/۸	ضریب همبستگی تعدیل شده				
۶۶/۰	انحراف استاندارد				
۱۹	تعداد نمونه				
آنالیز واریانس	درجه آزادی	مجموع مربعات	میانگین مجموع مربعات	آماره F	درجه اهمیت F
رگرسیون	۱/۰	۳۱۸۵۷۱/۳	۳۱۸۵۷۱/۳	۷۳/۱	۰/۰
پسماند	۱۷/۰	۷۴۱۱۷/۳	۴۳۵۹/۸		
مجموع	۱۸/۰۰	۳۹۲۶۸۸/۵			
ضریب متغیر مستقل	انحراف استاندارد	آماره t	احتمال	کمتر از ۹۵ درصد	بالاتر از ۹۵ درصد
۲۳/۱	۳۱/۷	۰/۷	۰/۵	-۴۳/۷	۹۰/۰
۰/۷	۰/۱	۸/۵	۰/۰	۰/۵	۰/۸

سنجش مالیاتهای معوق و تأخیر زمانی ... ۱۰۱

جدول شماره ۸: استنباط آماری نرخ مالیات معوق (Y) و نرخ کل مالیات (X) در بخش مالیات بر درآمد شهرستان مشهد

آماره‌های رگرسیونی					
ضرب همبستگی چندگانه		۰/۸۲			
ضرب همبستگی ساده		۰/۷۷			
ضرب همبستگی تعدیل شده		۰/۷۲			
انحراف استاندارد		۳۵۱/۷۰			
آنالیز واریانس	درجه آزادی	مجموع مربعات	میانگین مجموع مربعات	آماره F	درجه اهمیت F
رگرسیون	۱	۷۶۲۵۲۴/۷۲	۷۶۲۵۲۴/۷۲	۶/۱۶	۰/۰۲
پسماند	۱۷	۲۱۰۲۷۸۳/۲۸	۱۲۳۶۹۳/۱۳		
مجموع	۱۸	۲۸۶۵۳۰۸/۰۰			
ضرب متغیر مستقل	انحراف استاندارد	آماره t	احتمال	کمتر از ۹۵ درصد	بالاتر از ۹۵ درصد
عرض از مبدا	۴۱۴/۹۶	۱۰۵/۵۷	۲/۹۳	۰/۰۰	۱۹۲/۲۳
متغیر مستقل	۰/۰۹	۰/۰۴	۲/۴۸	۰/۰۲	۰/۱۱
				۰/۱۶	

استنباط آماری نرخ مالیات معوق (Y) و میزان مالیات وصولی سال ۱۳۸۱ (X) در بخش مالیات بر درآمد شهرستان مشهد

آماره‌های رگرسیونی					
ضرب همبستگی چندگانه		۰/۳۷			
ضرب همبستگی ساده		۰/۱۴			
ضرب همبستگی تعدیل شده		۰/۰۹			
انحراف استاندارد		۳۷۱/۶۶			
آنالیز واریانس	درجه آزادی	مجموع مربعات	میانگین مجموع مربعات	آماره F	درجه اهمیت F
رگرسیون	۱	۴۰۲۴۱۱	۴۰۲۴۱۱	۲/۹۱	۰/۱۱
پسماند	۱۸	۲۴۸۶۳۱۴	۱۳۸۱۲۹		
مجموع	۱۹	۲۸۸۸۷۲۵			
ضرب متغیر مستقل	انحراف استاندارد	آماره t	احتمال	کمتر از ۹۵ درصد	بالاتر از ۹۵ درصد
عرض از مبدا	۴۹۹/۰۶	۹۹/۳۱	۵/۰۳	۰/۰۰	۲۹۰/۴۳
متغیر مستقل	۰/۰۷	۰/۰۴	۱/۷۱	۰/۱۱	-۰/۰۲
				۰/۱۵	

آنالیز واریانس آمده است. در این جدول آماره F معادل ۴۱ محاسبه شده است که بسیار بزرگتر از عدد چهار است که در جدول‌های استاندارد وجود دارد. در ضمن آماره t مربوط به معنی‌دار بودن متغیر مستقل معادل ۶ محاسبه شده است که بسیار بزرگتر از عدد دو است که در جدول‌های استاندارد وجود دارد. در این مدل ضریب همبستگی چندگانه معادل ۸۴ درصد و ضریب همبستگی ساده معادل ۷۰ درصد و ضریب همبستگی تعدیل شده معادل ۶۹ درصد است.

جدول شماره ۸ استنباط‌های آماری مربوط به دو متغیر میزان مالیات معوق و میزان کل مالیات (وصولی و معوق) در بخش مالیات بر درآمد را نشان می‌دهد. در ضمن قسمت دوم این جدول مربوط به استنباط‌های آماری مربوط به دو متغیر میزان مالیات معوق و میزان مالیات وصولی در بخش مالیات بر درآمد است.

نتایج مندرج در جدول شماره ۸ نشان می‌دهد که در بخش مالیات بر درآمد، مدل برازش شده بین میزان مالیات معوق و میزان کل مالیات در بخش مالیات بر درآمد بسیار مناسب است. آزمون خوبی برازش در جدول آنالیز واریانس آمده است، در این جدول آماره F معادل ۶ محاسبه شده است که بزرگتر از عدد چهار است که در جدول‌های استاندارد وجود دارد. در ضمن آماره t مربوط به معنی‌دار بودن متغیر مستقل معادل ۲/۵ محاسبه شده است که بزرگتر از ۲ است که در جدول‌های استاندارد وجود دارد. در این مدل ضریب همبستگی چندگانه معادل ۸۲ درصد و ضریب همبستگی ساده معادل ۷۷ درصد و ضریب همبستگی تعدیل شده معادل ۷۲ درصد است.

۵. سنجش جرایم مالیاتی با در نظر گرفتن مالیات معوق در واحدهای نمونه مالیاتی

در این مبحث جرایم مالیاتی بر اساس دو روش حداقل و حداکثر برآورد می‌شود. برای این سنجش نخست، فرض شده است که کلیه مالیاتهای معوق در شهریور ۱۳۸۲ وصول شده و هیچ معوقه‌ای باقی نمی‌ماند. دوم، تمام پرونده‌هایی که معوق هستند اظهارنامه نداده‌اند.

۵-۱. روش اول: برآورد حداقلی جرایم پرداخت در مرحله توافق در واحد مالیاتی در این روش فرض می‌شود که ۷۰ درصد مالیات معوق در مرحله توافق و بر اساس مواد ۲۳۸ و ۲۳۹ ق.م.ا. دیگرم در واحد مالیاتی پرداخت می‌شود. در این صورت، پنج درصد جریمه تسلیم نکردن اظهارنامه و ۲/۵ درصد جریمه دیرکرد به ازای هر ماه تأخیر محاسبه شده است.

سنجش مالیاتهای معوق و تأخیر زمانی ... ۱۰۳

تخفیف‌هایی که برای این مرحله در نظر گرفته شده عبارت است از ۸۰ درصد بخشودگی به خاطر توافق با رئیس اداره امور مالیاتی و ارجاع نکردن پرونده به شورای حل اختلاف مالیاتی (کمیسیون) و نیز بخشودگی مربوط به موضوع تبصره ۱ ماده ۱۹۰ است البته با این فرض که ۵۰ درصد جریمه از طریق رئیس اداره امور مالیاتی (ممیز کل) بخشیده شده باشد.

آمارها نشان می‌دهد که ۱۶ درصد از مالیات معوق در مرحله کمیسیون حل اختلاف مالیاتی پرداخت می‌شود. در این مرحله ۵ درصد جریمه تسلیم نکردن اظهارنامه و ۲/۵ درصد جریمه تأخیر در پرداخت به ازای هر ماه تأخیر برآورد شده است. تخفیف‌هایی که در این مرحله در نظر گرفته شده عبارت است از ۴۰ درصد تخفیف جریمه‌ها در مرحله کمیسیون و ۵۰ درصد تخفیف جریمه‌ها از طریق رئیس اداره امور مالیاتی (ممیز کل مالیاتی) است. آخرین مرحله پرداخت در اجرائیات است، جرایم در نظر گرفته شده در این مرحله عبارت است از ۵ درصد جریمه تسلیم نکردن اظهارنامه و ۲/۵ درصد به ازای هر ماه تأخیر در پرداخت مالیات است (در این مرحله تخفیف وجود ندارد).

به عنوان مثال واحد مالیاتی A در سال ۱۳۷۷ برای اولین بار، مالیات معوق داشته^۱ و میانگین معوق این واحد ۱۴۵۰۴۶ هزار ریال برای هر پرونده بوده است. میانگین معوق واحد مالیاتی را براساس درصدهایی که در بالا آورده شده تقسیم کرده‌ایم. در ۷۰ درصد از موارد، توافق و پرداخت در واحد مالیاتی صورت گرفته که ۱۰۱۵۳۲ هزار ریال معوق برای هر پرونده می‌باشد که جریمه این مبلغ در این مرحله و برای هر پرونده ۱۶۲۴۵ هزار ریال می‌شود. میزان متوسط معوق در مرحله کمیسیون ۲۳۲۰۷ هزار ریال و میانگین جریمه هر پرونده در این مرحله ۱۱۱۴۰ هزار ریال و میزان متوسط معوق در مرحله اجرا ۲۰۳۰۶ هزار ریال و متوسط جریمه هر پرونده در این مرحله ۳۲۴۹۰ هزار ریال است.

در پایان، میانگین جرایم مراحل مختلف را با هم جمع می‌کنیم که مبلغ ۵۹۸۷۵ هزار ریال برای میانگین جریمه هر پرونده در این واحد مالیاتی به دست می‌آید. میانگین جرایم و اصل مالیات برای این واحد ۲۰۴۹۲۱ هزار ریال و مجموع جرایم و اصل مالیات واحد مالیاتی یادشده معادل ۷۵۸۲۰۶۵ هزار ریال برآورد شده است.

در این روش مجموع مالیات معوق و جریمه‌های اعمال شده تا شش ماهه اول ۱۳۸۳ برای بخش

۱. اطلاعات مربوط به مالیاتهای معوق حوزه مالیاتی A در ضمیمه طرحی که این مقاله از آن استخراج شده موجود می‌باشد و

برای اطلاعات بیشتر می‌توانید به این منبع رجوع کنید.

مالیات شرکت‌های شهرستان مشهد ۱۹۵۸۸۵ میلیون ریال و برای مشاغل ۲۲۴۱۷۹ میلیون ریال و در مجموع ۴۲۰۰۶۴ میلیون ریال برآورد شده است.

۲-۵. روش دوم: برآورد حداکثری جرایم با در نظر گرفتن پرداخت توافقی در واحد مالیاتی

در این روش، ۵۰ درصد از مالیاتهای معوق در واحد مالیاتی پرداخت می‌شود بنابراین مانند روش اول، ۲/۵ درصد جریمه به ازای هر ماه تأخیر در پرداخت و ۵ درصد جریمه تسلیم نکردن اظهارنامه مالیاتی در نظر گرفته شده است. همچنین تخفیف‌هایی که در این مرحله در نظر گرفته شده عبارت است از ۸۰ درصد تخفیف برای ارجاع نکردن پرونده به شورای حل اختلاف مالیاتی (کمیسیون مالیاتی) و ۵۰ درصد تخفیف جریمه‌هایی که رئیس اداره امور مالیاتی (ممیز کل) در نظر می‌گیرد.

الف - پرداخت در مرحله کمیسیون

در این مرحله ۳۰ درصد معوقه‌ها در نظر گرفته شده که جریمه این مرحله ۲/۵ درصد تأخیر در پرداخت به ازای هر ماه تأخیر از سررسید مقرر و ۵ درصد برای تسلیم نکردن اظهارنامه مالیاتی است. همچنین تخفیف‌هایی که در این مرحله در نظر گرفته شده عبارت است از ۴۰ درصد تخفیف جریمه‌ها برای ارجاع نکردن پرونده به اجرائیات و ۵۰ درصد تخفیف جریمه که از سوی رئیس اداره امور مالیاتی (ممیز کل) تعیین می‌شود.

ب - پرداخت در مرحله اجرا

در مرحله اجرا نیز ۲۰ درصد معوقه‌ها در نظر گرفته شده که جریمه این مرحله ۲/۵ درصد تأخیر در پرداخت به ازای هر ماه تأخیر از سررسید مقرر و ۵ درصد تسلیم نکردن اظهارنامه مالیاتی است. در این روش مجموع مالیات معوق و جریمه‌های اعمال شده تا شش ماهه اول ۱۳۸۳ برای بخش مالیات شرکت‌های شهرستان مشهد ۱۴۵۱۱۵ میلیون ریال و برای مشاغل ۲۵۸۵۶۲ میلیون ریال و در مجموع ۴۰۳۶۷۷ میلیون ریال برآورد شده است. میانگین جرایم برای هر پرونده، برای شرکت‌ها ۵۴۶۲۵ هزار ریال و برای مشاغل ۱۵۱۸ هزار ریال است. مجموع مالیات معوق و جرایم آن در یک واحد مالیاتی (حوزه مالیاتی) برای شرکت‌ها ۶۰۷۴۷۳۶ و برای مشاغل ۱۰۳۴۲۵۲ هزار ریال است.

۶. محاسبه ارزش حال مالیاتهای معوق واحدهای مالیاتی نمونه بر اساس میزان تورم

در این مرحله، ارزش حال مالیاتهای معوق را با توجه به میزان تورم به صورت سالیانه برآورد کرده‌ایم و با مالیاتهای معوق و جرایم قانونی مورد مقایسه و بررسی قرار داده‌ایم. با توجه به آنکه کاهش ارزش پول در کشور ما از آن حدی که به‌طور رسمی اعلام می‌شود بیشتر است، چنانچه ارزش حال جرایم را با در نظر گرفتن به میزان تورم محاسبه کنیم از جرایم فعلی به مراتب بیشتر خواهد شد. متوسط زیان دولت برای هر پرونده معوق ۳۹۴۸۶ هزار ریال است که از تفاوت بین میزان تورم و جریمه‌های قانونی به دست می‌آید. مجموع مالیات معوق با توجه به میزان تورم واحدهای نمونه برای شرکت‌ها و مشاغل نمونه آماری که مشتمل بر ۲۶ واحد مالیاتی بوده (بیش از ۵۰۰۰ پرونده معوق بررسی شده است) به میزان ۱۷۴۶۰۷ میلیون ریال است.

ارزش حال مجموع مالیات معوق شرکت‌ها تعمیر داده شده به کل واحدهای شرکت‌ها ۲۰۳۳۱۰ میلیون ریال است که نسبت به مجموع جرایم و اصل مالیات معوق شرکت‌ها (۲۱۲۶۱۶ میلیون ریال) حدود ۴۳ درصد بیشتر است (روش دوم، جدول‌های شماره ۹ و ۱۱).

مجموع ارزش حال مالیات معوق مشاغل تعمیر داده شده به کل واحدهای مشاغل ۴۱۶۲۵۰ میلیون ریال است که نسبت به مجموع جرایم و اصل مالیات معوق مشاغل (۲۵۸۵۰۰ میلیون ریال) حدود ۶۱ درصد بیشتر است.

ارزش حال مالیاتهای معوق در واحدهای نمونه ۱۷۴۶۰۷ میلیون ریال است. اصل مالیات و جرایم حداقلی معادل ۱۰۶۰۴۰ میلیون ریال است که زیان دولت از تفاوت این دو عدد، رقمی حدود ۸۸۵۸۰ میلیون ریال می‌باشد (حدود ۶۵ درصد). چنانچه ارزش حال واحدهای نمونه را با اصل مالیات و جرایم قانونی حداقلی آنها مورد مقایسه قرار دهیم متوجه می‌شویم که زیان دولت حدود ۵۰۷۶۲ میلیون ریال خواهد بود (حدود ۴۱ درصد). بنابراین ملاحظه می‌شود جرایم مالیاتی در عمل از کارایی لازم برخوردار نیست و مؤدیان مالیاتی ترجیح می‌دهند تا حداقل امکان پرداخت مالیات را به تأخیر بیاورند. یکی از عوامل این امر، پایین بودن جریمه‌ها نسبت به تورم هر سال است. بنابراین مؤدی مالیاتی به جای آنکه بدهی مالیاتی خود را پرداخت کند ترجیح می‌دهد آن را در امور دیگر مورد استفاده قرار دهد که این امر در نهایت به زیان دولت تمام می‌شود.

با تعمیر یافته‌های نمونه به کل جامعه آماری به‌نتایج می‌رسیم که در ادامه مطرح می‌شود. میزان مالیات معوق با احتساب جرایم حداقلی نسبت به پیش از احتساب جرایم، در منبع مالیاتی شرکت‌ها

۳۶/۸ درصد و در مشاغل ۳۷ درصد و در مجموع (شرکت‌ها و مشاغل) ۳۷ درصد افزایش خواهد داشت. با احتساب جرایم حداکثری برای بخش مالیات شرکت‌ها ۴۸ درصد، مشاغل ۵۸ درصد و در مجموع ۵۴ درصد افزایش در ارقام مالیاتهای معوق را نسبت به پیش از احتساب جرایم شاهد هستیم. ارزش حال مالیاتهای معوق (با توجه به میزان تورم سالیانه) با جریمه‌های حداقل و حداکثر قانونی مورد مقایسه قرار گرفته است.

در جرایم حداقلی، مقایسهٔ مبالغ مالیاتهای معوق با ارزش حال آن در شرکت‌ها ۵۲ درصد، در مشاغل ۸۵ درصد و در مجموع ۶۵ درصد افزایش ارزش مالیاتهای معوق را نشان می‌دهد (جدول شماره ۱۰). در جرایم حداکثر نیز این مقایسه در شرکت‌ها ۴۰ درصد، در مشاغل ۵۷ درصد و در مجموع ۴۱ درصد افزایش ارزش حال مالیاتهای معوق را به اثبات می‌رساند (جدول ۱۱). با توجه به این محاسبات، فرضیهٔ فرعی مورد نظر مبنی بر آنکه "کاهش ارزش واقعی مالیاتهای معوق، ضرورت اصلاح ساختار جرایم مالیاتی را ایجاد می‌کند"، تأیید می‌شود.

اگر قرار است که درآمدهای مالیاتی تأثیرگذاری از مؤدیان مالیاتی اخذ شود به گونه‌ای که اهداف درآمدی دولت را در هنگام وصول مالیات تأمین کند، می‌بایست تدابیری در راستای تعدیل ساختار میزان مؤثر جرایم مالیاتی اندیشید که در آن میزان رسمی تورم سالیانه در محاسبهٔ مبلغ جرایم در نظر گرفته شود تا قدرت خرید دولت در نتیجهٔ کاهش ارزش واقعی پول در طول زمان تضمین شود.

بدیهی است انجام چنین اصلاحاتی خود نیازمند سنجش جوانب مختلف موضوع و عوامل تأثیرگذار گوناگون بوده و ضرورت انجام مطالعات پژوهشی دیگری را ایجاد می‌کند.

سنجش مالیاتهای معوق و تأخیر زمانی ... ۱۰۷

جدول شماره ۹: خلاصه محاسبه ارزش حال مالیات در واحدهای مالیاتی نمونه و برآورد کل (هزار ریال)

ردیف	واحد مالیاتی	تعداد پرونده معوق	متوسط سال	متوسط معوق هر پرونده واحد مالیاتی	متوسط ارزش حال مالیات منتهی به ۶ ماهه سال ۱۳۸۳	متوسط زیان دولت از محل تأخیر پرداخت مالیات هر پرونده معوق منتهی به ۶ ماهه سال ۱۳۸۳	مجموع مالیات معوق واحد مالیاتی با توجه به تورم منتهی به ۶ ماهه سال ۱۳۸۳
۱	A	۳۷	۷۷	۱۴۵۰۴۶	۳۱۷۲۶۹	۱۷۲۲۲۳	۱۱۷۳۸۹۵۰
۲	B	۴۲	۷۷	۱۱۱۵۲۴	۲۴۳۹۴۴	۱۳۲۴۲۰	۱۰۲۴۵۶۶۲
۳	T	۱۴	۷۸	۸۳۴۴۴	۱۵۲۱۰۲	۶۸۶۵۸	۲۱۲۹۴۲۴
۴	D	۴۰	۷۸	۲۰۱۵۷۱	۳۶۷۴۲۵	۱۶۵۸۵۴	۱۴۶۹۷۰۱۹
۵	C	۵۰	۷۹	۲۳۳۰۹	۳۷۶۰۰	۱۴۲۹۱	۱۸۷۹۹۹۴
۶	X	۱۴۵	۷۸	۳۴۳۳۷۵	۶۲۵۹۰۷	۲۸۲۵۲۲	۹۰۷۵۶۵۴۰
۷	S	۶۰۹	۷۷	۲۵۴۰	۵۵۵۶	۳۰۱۶	۳۳۸۳۷۰۱
۸	R	۳۶۴	۷۷	۳۰۱۰	۶۵۸۴	۳۵۷۴	۲۳۹۶۷۱۷
۹	Q	۱۸۵	۷۷	۲۱۵۹	۴۷۲۳	۲۵۶۴	۸۷۳۷۷۱
۱۰	U	۱۹۶	۷۷	۱۹۷۴	۴۳۱۸	۲۳۴۴	۸۴۶۳۹۱
۱۱	W	۱۲۹	۷۷	۶۲۲۸	۱۳۶۲۲	۷۳۹۵	۱۷۵۷۲۶۶
۱۲	E	۲۲۶	۷۷	۹۴۰	۲۰۵۷	۱۱۱۷	۴۶۴۹۱۰
۱۳	G	۳۸۴	۷۸	۱۲۲۲	۲۲۲۷	۱۰۰۵	۸۵۵۰۳۰
۱۴	H	۵۷	۷۷	۱۸۵۲	۴۰۵۱	۲۱۹۹	۲۳۰۸۸۴
۱۵	F	۲۰۱	۷۷	۲۲۵۰	۴۹۲۲	۲۶۷۲	۹۸۹۳۶۳
۱۶	V	۴۴۵	۷۷	۱۸۱۷	۳۹۷۵	۲۱۵۸	۱۷۶۹۰۱۶
۱۷	I	۴۱۹	۷۷	۱۷۲۸	۳۷۷۹	۲۰۵۲	۱۵۸۳۵۱۹
۱۸	P	۴۵	۷۷	۲۸۳۱	۶۱۹۳	۳۳۶۲	۲۷۸۶۹۹
۱۹	M	۱۷۳	۷۷	۷۲۷۹	۱۵۹۲۲	۸۶۴۳	۲۷۵۴۵۱۴
۲۰	O	۳۳۸	۷۵	۳۲۵۲	۹۹۰۶	۶۶۵۴	۳۳۴۸۲۵۱
۲۱	N	۲۴۶	۷۵	۱۵۹۵	۴۸۵۷	۳۲۶۲	۱۱۹۴۷۲۷
۲۲	K	۲۶۹	۷۵	۲۷۵۳	۸۳۸۴	۵۶۳۱	۲۲۵۵۳۱۳
۲۳	L	۲۶۶	۷۵	۳۰۰۳	۹۱۴۶	۶۱۴۳	۲۴۳۲۹۲۳
۲۴	J	۶۱	۷۸	۲۳۱۶	۶۰۴۵	۲۷۲۹	۳۶۸۷۲۳
۲۵	Y	۶۱۹	۷۵	۱۹۲۳	۵۸۵۸	۳۹۳۵	۳۶۲۶۰۴۴
۲۶	Z	۲۵۵	۷۷	۱۷۶۱	۳۸۵۳	۲۰۹۱	۹۸۲۴۵۳
	میانگین	۲۲۴	۷۷	۳۶۹۸۹	۸۰۹۰۸	۴۳۹۱۹	۱۸۰۹۵۳۳۱
	ارزش حال مالیاتهای معوق (واحدهای مالیاتی نمونه)						
	مجموع مالیات معوق با احتساب تورم منتهی به ۶ ماهه اول سال ۸۳ (میلیون ریال)		شرکت ها	مشاغل	جمع		
	۲۹۲۹۶۸		۲۹۲۹۶۸	۴۰۵۰۰	۶۹۷۹۶۸		

مأخذ: خلاصه وضع پروندههای مالیاتی و سالنامههای آماری (میزان تورم)

تهیه و تنظیم: معاونت اقتصادی سازمان امور اقتصادی و دارایی خراسان رضوی.

جدول شماره ۱۰: مقایسه جرایم حداقل قانونی (روش اول) و نرخ تورم و زیان دولت از کاهش

ارزش پول

(هزار ریال)

ردیف	واحد مالیاتی	کل مالیات معوق واحد مالیاتی بادر نظر گرفتن تورم	کل مالیات معوق واحد مالیاتی بادر نظر گرفتن حداقل جرایم قانونی	زیان دولت از محل تفاوت تورم و جرایم	درصد زیان دولت از محل تفاوت تورم و جرایم
۱	A	۱۲۲۹۹۸۰۷	۷۵۸۲۰۶۵	۴۹۱۷۷۴۲	۶۵
۲	B	۱۰۹۰۹۷۳۳	۶۶۱۷۵۶۷	۲۲۹۲۱۶۶	۶۵
۳	T	۲۲۱۷۴۴۲	۱۵۶۰۰۲۸	۷۰۷۴۱۴	۴۵
۴	D	۱۵۶۴۹۶۰۳	۱۰۷۶۷۱۱۸	۴۸۸۲۴۸۶	۴۵
۵	C	۲۰۰۱۸۴۵	۱۴۵۶۸۱۳	۵۴۵۰۳۲	۳۷
۶	X	۹۷۹۷۱۸۵۹	۶۰۱۲۲۱۲۶	۳۷۸۴۹۷۳۲	۶۳
۷	S	۲۷۷۴۷۳۵	۱۴۵۰۷۷۸	۱۳۲۳۹۵۷	۹۱
۸	R	۲۵۵۹۰۷۱	۱۳۳۸۰۱۸	۱۲۲۱۰۵۴	۹۱
۹	Q	۹۳۵۴۳۴	۴۸۹۰۹۴	۴۴۶۳۴۰	۹۱
۱۰	U	۹۰۱۲۴۹	۴۷۱۲۲۱	۴۳۰۰۲۹	۹۱
۱۱	E	۵۰۵۹۹۶	۲۶۴۵۶۱	۲۴۱۴۳۴	۹۱
۱۲	G	۹۳۸۹۰۱	۵۷۶۱۷۳	۳۶۲۷۲۸	۶۳
۱۳	H	۲۴۵۸۴۸	۱۳۰۳۷۹	۱۱۵۴۶۹	۸۹
۱۴	F	۱۰۵۳۴۸۸	۵۵۸۶۹۰	۴۹۴۷۹۹	۸۹
۱۵	V	۱۸۷۵۲۰۹	۹۹۴۴۶۷	۸۸۰۷۴۲	۸۹
۱۶	I	۸۱۶۹۲۰	۴۳۲۲۳۲	۳۸۳۶۸۸	۸۹
۱۷	P	۲۹۶۷۶۳	۱۵۷۳۸۱	۱۳۹۳۸۳	۸۹
۱۸	M	۲۹۱۶۰۹۴	۱۵۴۶۴۷۳	۱۳۶۹۶۲۱	۸۹
۱۹	O	۳۵۳۳۶۲۳	۱۸۳۵۵۵۳	۱۶۹۸۰۷۱	۹۳
۲۰	N	۱۲۷۷۳۳۴	۶۶۳۵۱۶	۶۱۳۸۱۹	۹۳
۲۱	K	۲۴۱۰۴۱۸	۱۲۵۲۱۰۰	۱۱۵۸۳۱۸	۹۳
۲۲	L	۲۵۹۰۶۱۲	۱۳۴۵۷۰۲	۱۲۴۴۹۱۰	۹۳
۲۳	J	۳۹۲۶۲۲	۲۴۰۹۳۹	۱۵۱۱۸۳	۶۳
۲۴	Y	۳۸۳۶۱۱۵	۱۹۹۲۶۸۳	۱۸۴۴۴۳۲	۹۳
۲۵	Z	۸۷۱۷۷۶	۵۵۴۷۸۸	۳۱۶۹۸۸	۵۷
۲۶	AA	۲۵۷۴۸۰۰	۱۶۳۸۵۷۲	۹۳۶۲۲۸	۵۷
	مجموع	۱۷۴۴۰۷۲۹۷	۱۰۶۰۴۰۰۳۷	۶۶۵۶۷۲۶۵	۶۵

مأخذ: خلاصه وضع پروندههای مالیاتی و سالنامههای آماری (نرخ تورم)

تهیه و تنظیم: معاونت اقتصادی سازمان امور اقتصادی و دارایی خراسان رضوی.

سنجش مالیاتهای معوق و تأخیر زمانی ... ۱۰۹

جدول شماره ۱۱: مقایسه جرایم حداکثر قانونی (روش دوم) و نرخ تورم و زیان دولت از کاهش

ارزش پول

(هزار ریال)

ردیف	واحد مالیاتی	کل مالیات معوق واحد مالیاتی بادر نظرگرفتن تورم	کل مالیات معوق واحد مالیاتی بادر نظرگرفتن حداکثر جرایم قانونی	زیان دولت از محل تفاوت تورم و جرایم	درصد زیان دولت از محل تفاوت تورم و جرایم
۱	A	۱۲۴۹۹۸۰۷	۸۲۸۶۱۷۶	۴۲۱۳۶۳۲	۵۱
۲	B	۱۰۹۰۹۷۳۳	۷۲۳۲۱۰۸	۲۱۷۷۶۲۴	۵۱
۳	T	۲۲۶۷۴۴۲	۱۶۸۴۵۵۹	۵۸۲۸۸۳	۳۵
۴	D	۱۵۶۴۹۶۰۳	۱۱۶۲۶۶۱۷	۴۰۲۲۹۸۷	۳۵
۵	C	۲۰۰۱۸۴۵	۱۵۴۴۲۲۱	۴۵۷۱۲۴	۳۵
۶	X	۹۷۹۷۱۸۵۹	۷۲۷۸۶۵۸۹	۲۵۱۸۵۲۷۰	۳۵
۷	S	۲۷۷۷۷۳۵	۱۸۳۹۳۸۴	۹۳۵۳۵۱	۵۱
۸	R	۲۵۵۹۰۷۱	۱۶۹۶۴۱۹	۸۶۲۶۵۲	۵۱
۹	Q	۹۳۵۴۳۴	۲۲۰۱۰۳	۳۱۵۳۳۱	۵۱
۱۰	U	۹۰۱۲۴۹	۵۹۷۴۴۲	۳۰۳۸۰۷	۵۱
۱۱	E	۵۰۵۹۹۶	۳۳۵۴۲۷	۱۷۰۵۶۹	۵۱
۱۲	G	۹۳۸۹۰۱	۶۹۷۵۴۱	۲۴۱۳۶۰	۳۵
۱۳	H	۲۴۵۸۴۸	۱۶۲۹۷۴	۸۲۸۷۴	۵۱
۱۴	F	۱۰۵۳۴۸۸	۶۹۸۴۶۲	۳۵۵۱۲۶	۵۱
۱۵	V	۱۸۷۵۲۰۹	۱۲۴۳۰۸۴	۶۳۲۱۲۵	۵۱
۱۶	I	۸۱۶۹۲۰	۵۴۱۵۳۹	۲۷۵۳۸۰	۵۱
۱۷	P	۲۹۶۷۶۳	۱۹۶۷۲۶	۱۰۰۰۳۸	۵۱
۱۸	M	۲۹۱۶۰۹۴	۱۹۳۳۰۹۱	۹۸۳۰۰۳	۵۱
۱۹	O	۳۵۳۳۶۲۳	۱۸۳۵۵۵۳	۱۶۹۸۰۷۱	۹۳
۲۰	N	۱۲۷۷۳۳۴	۶۶۳۵۱۶	۶۱۳۸۱۹	۹۳
۲۱	K	۲۴۱۰۴۱۸	۱۲۵۲۱۰۰	۱۱۵۸۳۱۸	۹۳
۲۲	L	۲۵۹۰۶۱۲	۱۳۴۵۷۰۲	۱۲۴۴۹۱۰	۹۳
۲۳	J	۳۹۲۶۲۲	۲۹۱۶۹۲	۱۰۰۹۳۰	۳۵
۲۴	Y	۳۸۳۶۱۱۵	۱۹۹۲۶۸۳	۱۸۴۳۴۳۲	۹۳
۲۵	Z	۸۷۱۷۷۶	۶۹۳۴۸۵	۱۷۸۲۹۱	۲۶
۲۶	AA	۲۵۷۴۸۰۰	۲۰۴۸۲۱۵	۵۲۶۸۵۸	۲۶
	مجموع	۱۷۴۶۰۷۲۹۷	۱۲۳۸۴۵۳۰۸	۵۰۷۶۲۲۶۵	۴۱

مأخذ: خلاصه وضع پرونده‌های مالیاتی و سالنامه‌های آماری (نرخ تورم)

تهیه و تنظیم: معاونت اقتصادی سازمان امور اقتصادی و دارایی خراسان رضوی.

۷. نتایج

در این پژوهش، به دنبال سنجش سطح شکاف مالیاتی بالفعل (میزان مالیاتهای معوق) در قسمت مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی (مالیات بر شرکت‌ها) و مالیات بر درآمد مشاغل (اشخاص حقیقی) بودیم. بدین منظور با انجام یک مطالعه میدانی و با توسل به ابزار پژوهشی پرسشنامه، اقدام به گردآوری داده‌های مورد نیاز و سپس با استفاده از برنامه نرم‌افزاری EXCELL به توصیف داده‌های آماری و در نهایت تحلیل یافته‌های حاصل اقدام کردیم. محاسبه "شاخص ضمنی" (درصد پرونده‌های دارای بدهی مالیاتی معوق) و "شاخص صریح" (جمع مبلغ ریالی بدهی‌های معوق) در نمونه آماری مورد نظر (۲۶ واحد مالیاتی شامل ۱۴/۳ درصد از واحدهای مالیات بر شرکت‌ها و ۸/۴ درصد از واحدهای مالیات بر مشاغل)، فرضیه اصلی مطرح شده در این تحقیق را مبنی بر "امکان جبران کسری احتمالی ایجاد شده در درآمدهای استانی از محل وصول مالیاتهای معوق" تأیید کرد. تحلیل نتایج به دست آمده، همچنین نشان می‌دهد که حجم بالای پرونده‌های مالیاتی در واحدهای مالیات مشاغل (اشخاص حقیقی) همبستگی شدیدی با تعداد پرونده‌های معوق آن واحدها دارد و این مسأله، لزوم بازنگری اساسی در تعدیل منابع انسانی یا حداقل مکانیزه کردن دستگاه اداری موجود را ایجاب می‌کند. از سوی دیگر، محاسبه جرایم مالیاتی متعلق (در دو روش حداقل و حداکثر) و همچنین "ارزش حال" مالیاتهای معوق بر مبنای نرخ رسمی تورم، فرضیه فرعی مورد نظر در این تحقیق را مبنی بر "زیان معنی‌دار دولت از تأخیر در پرداخت مالیات مؤدیان مالیاتی" به اثبات می‌رساند و بر ضرورت بازنگری در ساختار جریمه‌های مالیاتی صحه می‌گذارد.

منابع

الف) فارسی

- نقی پور، انوشیروان (۱۳۷۸)، "وقفه‌های جمع‌آوری مالیات، تورم و درآمدهای مالیاتی حقیقی دولت"، مجله برنامه و بودجه، شماره ۴۲، مهر ۱۳۷۸.
- زمانی، احمد (۱۳۷۸)، "اندازه‌گیری وقفه‌های قانونی مالیاتی و آثار منفی آن در ایران"، فصلنامه پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی، شماره ۱۲.
- سازمان بین‌المللی شفافیت (۲۰۰۲)، "فهرست رتبه‌بندی کشورها برحسب مشاهده میزان فساد شاخص سال ۲۰۰۲"، نقل از فصلنامه حسابرس، شماره ۲، پاییز ۱۳۸۲.
- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور (۱۳۸۳-۱۳۷۹)، قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی

سنجش مالیاتهای معوق و تأخیر زمانی ... ۱۱۱

جمهوری اسلامی ایران.

سالنامه مطالعاتی دانشگاه کوان سه ئی گاکوئین (۱۹۹۳) "تحلیل تجربی فرار مالیاتی در دستگاه مالیاتی کشورهای عضو آ.سه.آن" ترجمه علیرضا خان‌جان، ضمیمه گزارش اقتصادی استان خراسان، شماره ۱۵. مشهد: معاونت امور اقتصادی سازمان امور اقتصادی و دارایی خراسان، فروردین ۱۳۸۲.

سیلوانی، کارلوس (۱۹۹۸)، راهبردهای اصلاح دستگاه مالیاتی، ترجمه منصور ملایی پور، تهران: دانشکده امور اقتصادی، ۱۳۸۱.

شمخال، رشید، (۱۳۷۶)، "بررسی اهمیت و عوامل مؤثر بر مالیات توری در ایران" مجله تحقیقات اقتصادی، دانشکده اقتصاد دانشگاه تهران.

فاطمی اردستانی، سید فرشاد (۱۳۷۹)، "مالیات توری و هزینه‌های آن" مجله برنامه و بودجه، شماره ۵۴-۵۵.

قانون مالیاتهای مستقیم با آخرین اصلاحات مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷. تهران: سازمان امور مالیاتی کشور، ۱۳۸۰. علیزاده و بلنی، انوش (۱۳۷۴)، برآورد زبان‌های ناشی از تأخیر وصول مالیات، رساله کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی.

کاسانگرا جانشنر، میلکا (۱۹۹۲)، مدیریت مالیاتی و تودم در بهبود مدیریت مالیاتی در کشورهای در حال توسعه، ویراسته ریچاردام. برد و میلکا کاسانگرا جانشنر، ترجمه دکتر علی‌اکبر عرب‌مازار و علی‌اصغر شایانی. تهران: دانشکده امور اقتصادی ۱۳۷۵.

— (۱۳۷۹)، "جرایم مالیاتی در چند کشور: بخش اول - فرانسه" فصلنامه مالیات، دوره دوم، شماره ۲۹. پاییز.

— (۱۳۷۹)، "جرایم مالیاتی در چند کشور: بخش دوم - ژاپن و اسپانیا" فصلنامه مالیات، دوره دوم، شماره ۳۰، زمستان.

— (۱۳۸۰)، "جرایم مالیاتی در چند کشور: بخش چهارم - هلند" فصلنامه مالیات، دوره دوم، شماره ۳۱ بهار.

گیل، جیتی بی.اس. (۲۰۰۲)، مدیریت سازمان مالیاتی (نگرش سیستمی)، ترجمه دکتر علی‌اکبر عرب‌مازار و مرتضی ملانظر. تهران: دانشکده امور اقتصادی.

معاونت امور اقتصادی سازمان امور اقتصادی و دارایی خراسان (۱۳۸۲)، راهکارهای عملیاتی تسهول اداری در دستگاه مالیاتی استان خراسان (مطالعه موردی شهرستان مشهد). مشهد: سازمان امور اقتصادی و دارایی خراسان.

ب) انگلیسی

Aguirre, C. and Shome, P. (1987), "The Mexican Value - Added Tax (VAT): Characteristics, Evaluation and Methodology for Calculating the Base", *IMF*

Working Paper 87/21. Washington: International Monetary Fund.

Alfandari, G. and Schaffer, M.E.(1996), "Arrears in the Russian Enterprise Sector," in *Enterprise Restructuring and Economic Policy in Russia*, S.Commander, Q.Fan, and M.E.Schaffer, (ed.). Washington, D.C.: The World Bank.

Allingham, M.G. and Sandmo,A.(1972), "Income Tax Evasion: A Theoretical Analysis, *Journal of Public Economics* No.1, PP.323-338.

Alm, J.and Martinez-Vazquez,J.(2001),"Institutions, Paradigms and Tax Evasion in Developing and Transition Countries" Paper Presented in *Public Finance in Developing and Transition Countries: A Conference in Honor of Richard Bird* Georgia State University.

Alm, J., Martinez-Vazquez,J.,and Wallace, S. (2001), "Fiscal Exchange, Collective Decision Institutions, and Tax Compliance," *Journal of Economic Behavior and Organization* No. 22, PP. 285-303.

Avila, Jr.A.A.(1988), "Measurment of Tax Evasion", *Staff Paper of National Tax Research Center*, The Philippines Government.

Becker, G.S.(1968), "Crime and Punishment: An Economic Approach, "*The Journal of Political Economy* No. 76, PP. 169-217.

Clotfelter, C.T.(1983) "Tax Evasion and Tax Rates", *Review of Economics and Statistics*, No. 65, PP. 363-73

Cremer, H. and Gahvari,F.(1994), "Tax Evasion, Concealment and the Optimal Linear Income Tax", *Scandinavian Journal of Economics*, No. 96, PP. 216-239.

Cummings, R.G.,Martinez - Vazquez, J. and Mckee, M. (2001), Cross - Cultural Comparisons of Tax Compliance Behavior, "International Studies Program" *Working Paper*, Andrew Young School of Policy Studies, Georgia State University.

Das - Gupta, A. (1994), "A Theory of Hard to Tax Groups", *Public Finance* 49 (Supplement): 28-39.

Das - Gupta, A. Mookherjee, D. and Panta, D.P. (1992), *Income Tax Enforcement in India: A Preliminary Analysis*, mimeo, National Institute of Public Finance and Policy, New Delhi.

Feige, E.L., (1997), *Underground Activity and Institutional Change: Productive, Protective and Predatory Behavior in Transition Economies in Transforming Post - communist Political Economies*, Nelson, J.M., et al (eds), National Academy Press, Washington, D.C.

Franicevic, V. (1997), "Political Economy of the Unofficial Economy: The State and Regulation", *Paper Presented in the International Workshop, The Importance of Unofficial Economy in Economic Transition*, 16-17 May 1997, Zagreb.

Gerxhani, K. and Schram, A. (2002), *Tax Evasion and the Source of Income: An Experimental Study in Albania and the Netherlands*, Mimeo, University of Amsterdam.

Gerxhani, K. (2002a), *The Informal Sector in Transition: Tax Evasion in an Institutional Vacuum*, Ph. D. thesis, University of Amsterdam, Tinbergen Institute Research Series, No. 265, Amsterdam: University of Amsterdam.

Gerxhani, K. (2002b), "Tax Evasion in Albania: An Institutional Vacuum?", (*internet Paper*). Institute for Advanced Labor Studies (AIAS), University of Amsterdam.

Isachsen, A.J., Samuelsen, S.O. and Strom, S. (1985), "The Behavior of Tax Evaders", in Wening, A. and Gaertner, W.(eds.), *The Economics of the Shadow Economy*, Springer-Verlag.

Ivanova, N. and Wyplosz, C.(1999), "Arrears: the Tide That drawing Russia", *RECEP Working Paper* No 5 (evidence on tax arrears).

Johnson, S., McMillan, J. and Woodruff, C. (1999), "Why Do Firms Hide? Bribes and Unofficial Activity after Communism", *Discussion Paper* No. 2105, Center for Economic Policy Research, London.

Marcelli, M. (1982), "On Indirect Tax Evasion" *Journal of Public Economics*, 25:181-196.

Ponomareva, M. and Zhuravskaya, E. (2000), "Federal Tax Arrears: Liquidity Problems, Federal Subsidies, or Regional Protection", Internet Document of the Paper Presented in *CEEIR-EFRC Annual Conference on Political Economy*.

Rice, E.M. (1992), The Corporation Tax Gap: Evidence on Tax Compliance by Small Corporations in *Why People Pay Taxes*, Edited by Joel Slemrod. Ann Arbor: University of Michigan Press.

Schaffer, M. (1994), "Government Subsidies to enterprises in Central and Eastern Europe: Budgetary Subsidies and Tax Arrears" *Working Paper* No. 671, Center for Economic Performance.

Schaffer, M. (1996), "The Propagation of Arrears: Empirical Evidence from Russia, Mimeo.

Schnider, F., and Enste, D.H. (2000), "Shadow Economies: Size, Causes, and Consequences," *The Journal of Economic Literature* 38 (1):77-114.

Silvani, C. and Brondolo, J. (1993), "An Analysis of VAT Compliance" in *Combating Tax Abuse and Fraud: Technical Papers and Reports of the CIAT Technical Conference*. Venice, Italy: CIAT.

Slemrod, J. and Yitzhaki, S. (1987), "The Optimal Size of a Tax Collection Agency," *Scandinavian Journal of Economics* 89: 183-192.

Tanzi, V. and Pellechio, A. (1995), "The Reform of Tax Administration," *IMF Working Paper 95/22*". Washington, D.C.

Tanzi, V. (1980), "The Underground Economy in the United States: Estimates

سنجش مالیاتهای معوق و تأخیر زمانی ... ۱۱۵

and Implications, *Banca Nazionale del lavoro* 135 (4): 427-453.

Treisman, D. (2000a), "Tax Evasion and Regional" Fiscal Protection in Federal States: A Model with Evidence from Russia," mimeo.

Treisman, D. (2000b), "Fiscal Pathologies and Federal Politics: Understanding Tax Arrears in Russia's Regions", mimeo.

Virmani, A.(1989), "Indirect Tax Evasion and Production Efficiency," *Journal of Public Economics*, 39:223-237.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پڙو، شہزادہ علموں انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علموں انسانی